TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HINÇER

No. 199 ŞUBAT 1966 YIL: 17 — CİLT: 10

Saz Şairleri:

ÂŞIK MECLİSLERİ VE AŞIK EFKÂRÎ

Yazan: A. Emin ARSLAN

Çocukluğumdanberi âşıklara ve çaldıkları bağlamaya hususi bir zaafım vardır. Hele halkevlerinde, kahvelerde, köy odalarında sazlı sözlü söyleyişleri beni büyülerdi. Bilhassa birbirleriyle karşılıklı deyişleri, taşlamaları unutulmaz hatıralardı. Ne yazık ki meclislere karışamayacak kadar çocuk olduğumuz için büyüklerimiz götürmezlerdi. Bu derin hayranlığın tesiri olacak ki ev süpürgesini saz yapıp çaldığım zaman ve biraz da ağladıktan sonra ağabeyim ilk fırsatta beni götürmeye söz verdi.

Daha evvel güzelliğine doyum olmaz çicek dolu bahçelerin koruluklarında oturup saz çalan komşu âşıkların şakalarından ürktüğümüz için yanlarına yaklaşamaz ürkek ürkek uzaktan tatlı nağmelerini dinlerdik. O günlerin hasretini bunca yıldır gideremedim.

Uzun kış gecelerini ilimizde âşık dinlemekle veya ustamalı hikâyeler anlatmakla geçirirdik. Bazen kasabaya davetli veya buradan yolu geçen komşu vilâyetlerin âşıkları ile yerli âşıkların karşılaşmaları için tertiplenen gecelerin karne tatiline de tesadüf etmesi yeğane teselliimizdi. Bunu duyan civar köyler onları hususi olarak getirdikleri atlara bindirir, günlerce misafir eder, kolay kolay bir daha bırakmazlardı. Böylece onları dinlemekten - tahsilde olan her talebe gibi - biz de mahrum kalıyorduk.

Mezuniyet tezimin konusunu, ne acıdır ki hâlâ ilmî bir şekilde araştırılmamış olan «Artvin vilâyeti ağızları» teşkil etmektedir. Bu kutsal vazifeyi yerine getirmek için üç yıldan beri köy köy, adım adım dolaşarak malzeme toplamaktayım. Şimdiye kadar Şavşat ve Ardanuç kasabalarını tamamlamış bulunuyorum. Bu vesile ile yerli kültür ve edebiyatımıza yıllarca hizmet etmiş âşıkları bulmak, muvafakat edenlerin ağızlarını tesbit etmek ilk hedefimiz oldu. Bunca yıldan sonra onlarla yakinen konuşup dertleşmek imkânına sahip oldum. Ne yazık ki irticalen söyleyen âşıkların sayısı yok denecek kadar azalmıştır.

Evet, o eski şevk ve heyecan kalmamış, gönül viran olmuş, güller solmuş, Çoruhun şakıyan bülbülleri ötmez olmuştu.

Bunlar üstün bir kabiliyete sahiptirler. Kendi öz benliklerinden süzülen deyişlerini yıllar geçse de unutmazlar. Onları söyleten sevgililerine, bütün güzelliklere olan âşıklıklarıdır. İçlerinde bade içenler en makbulüdür ki ehlidil olarak asırlardır halkın saygı ve sevgilerine nail olmuşlardır. Onları istediğiniz an istediğiniz konuda söylettirirsiniz. Bilhassa karşılaşmalar, âşıklar için derlemelerde bulunanlara iyi bir fırsattır. Bunlar bir yerde söylediği güzel koşmayı, türküyü, destanı sazının ahengine uyarak tekrar ederlerken kendi kafalarına da ebediyen nakş ederler.

Yeri gelmişken söyliyelim, sazların ahengine uyarak artık klâsikleşmiş olan «Halk Edebiyatı»nın belirli terimleri üzerine bunlar da söylerler. Bu demek değildir ki bu konuda daha evvel söyleyen Karacaoğlan, Emrah, vs. den etkilenmişlerdir. Böyle düşünmek ve tahminde bulunmak haksızlık olur. Meselâ daha evvelki asırlarda yaşamış olan âşıkların söylediklerine aynen benzeyen koşmalarına raslamak mümkündür. Çok defa eskilerden de daha muvaffak oldukları görülür. Bundan dolayıdır ki hâlâ canlılıklarını, söyleyiş kudretlerini kaybetmemişlerdir. Anlamsız şiir yazanlar veya bunalım geçiren çağımızın «Kalem Şairleri» gidip ellerini öpseler, belki akılları başlarına gelir, güzel türkçemizin ruhuna nüfuz ederler. İlham kaynaklarını genişletmiş olurlar.

İşte bu kadar saf bir devirde bu hususta çalışmalarda bulunanlar durumu istismar etmişlerdir. Hepsine ait bilgiyi verelim diye birisine ait doğru dürüst tam bir bilgi edinememişlerdir. Bir âşık hakkında yazılan yazılar bu bakımdan yanlış ve eksik olmuştur. Böyle olunca da arada ismi geçmeyen, madur kalan âşıklarımız çoğunluktadır.

Bizim halkımız kuzu gibidir. Telkinlere, her söze inanır, bu onların zaafıdır. Âşıkları ele alanlar uzun yıllar onların şiirlerini dosyalarda kitler, ancak âşık ölünce piyasaya sürerler. Sağlıklarında bir tane tanıtıcı yazı yazmak tenezzülünde bulunmamışlardır. Âşığın birisi şöyle dert yandı: «Benim ciltler dolusu gençlik çağının en güzel şiirlerini yazdı. Hepsini neşredip beni haberdar edecekti. Şimdi hiç birisinden haber alamadım.»

Bir başka âşık da: Evlât şimdi zihnim karıştı. Eskiden söylediklerimi unutmuşum, yeniden de düzemiyorum. Ah sen şöyle 20 yıl evvel gelmeliydin. O, hayatımı ve şiirlerimi yazmıştı, görüyorum ki şimdi neşrettiği kitaplarda ismim bile geçmiyor. Ölmemi mi bekliyor nedir bilemiyorum.? Sırası gelince adlariyle beraber bu madur âşıkları da tanıtmaya çalışacağız.

Yol iz açılmış, eski devir çoktan geçmiş, yeni mekteplerin açılması şimdi yerli âşıklarımızın da gözünü açmış. Bir şiir için, bir beyit almak için evlerine, kapılarına gidiyorsun, yine de vermiyorlar. Biz kendimiz neşredeceğiz, diyorlar. Halbuki bir kitap neşretmeye kuvveti olmadığı halde, bunu hiç bir zaman yapamıyacağını bildiği halde yine de bir beyit bile hediye etmiyorlar. Hele yakın senelerde antolojilerde çıkması için teklif üstüne teklif geldiği halde hediyede bulunmuyorlar. Yıllardır kendilerine verilen eziyeti şimdi çıkarıyorlardı.

Biz burada Âşık Efkârî'nin bütün hayat hikâyesi ve şiirlerini tanıtacağız. Hakkında şimdiye kadar çıkan yazılar eksik ve yanlıştır. Biz derinlemesine onun bilinmeyen ve hiç bir yerde neşredilmemiş şiirlerini yazacağız. Bu hususta iddialıyız. Âşığı en son ziyaretim, 5/7/1965 tarihidir.

Yazılarımız da şimdiye kadar alışılagelmiş klâsik bir şekilde devam etmiyecektir. Her sayıda değişik konularda, değişik şiirlerini bir sıra takip etmeksizin yazacağız. Âşık bade içmiş âşıklardandır.

Elimizde 3 cilt hacmindeki deyişleri ve eserleri bulunmaktadır. Koşmalarının, destanlarının sayısını şimdiden vermeyi hatalı buluyoruz. Çünkü her gün yeni yeni vesikalar elimize geçmektedir. Şairin hakiki hayatını ve şiirlerini yazılarımızın hacmi nisbetinde vermeye çalışacağız. Bu yazımız seri olarak devam edecektir. Ancak yazılarımız son bulduktan sonra bunları bir nizam ve intizam içinde sıralıyacağız. Hedefimiz bütün yönleriyle Efkariyi tanıtmaktır. İmkânlar nisbetinde gençlik çağının fotoğraflarını da yayınlayacağız.

(Basın: 7871 — A — 312 — 20)